

Minustakin tulee äiti – synnyttämättä äidiksi

Opas sosiaaliselle äidille

Sisällys

Hei, tuleva äiti!	3
Sosiaalisen äidin odotusaika	4
Arki vauvan kanssa	9
Läheiset	12
Sateenkaariperheen byrokratiaa . . .	14
Mistä apua arkeen?	20

Hei, tuleva äiti!

Onnea lähestyvän perheenisäyksen johdosta! Elät jännittävää muutoksen ja odotuksen aikaa, onhan sinulla ja puolisolasi elämässänne pian uusi, pieni ihminen ja teillä oma perhe. Tästä sinua muistuttavat puolisososi päivä päivältä kasvava vauvavatsa ja teidän molempien mielessä kehittyvät odotukset ja toiveet tulokkaan elämän ensihetkestä.

Odotusaika ja lapsen syntymä nostavat esiin monenlaisia tunteita kaikissa lapsen vanhemmissa. Olet aloittamassa tai jo aloittanut yhden elämäsi merkittävimmistä ihmissuhteista oman lapsesi kanssa. Tämän oppaan avulla löydät hieman tukea odotusaikaan ja vanhemmuutesi pohtimiseen. Tähän on koottu ajatuksia myös vanhempien käyttämisestä nimityksistä, vanhempien välisen suhteen hoitamisesta, synnytyksestä ja arjesta vauvan kanssa. Tiesitkö, että myös jotkut ei-synnyttäneet äidit imettävät lapsiaan?

Tämä opas sisältää pieniä tehtäviä, joiden avulla voit pohtia paitsi vanhemmuuden eri rooleja niin myös muita henkilöitä, jotka tulevat olemaan läsnä lapsesi ja perheenne elämässä. Tässä myös selvennetään sateenkaariperheyteen liittyviä byrokraattisia kysymyksiä. Kenestä tulee lapsen juridinen vanhempi ja kenestä huoltaja, ja mitä eroa niillä on? Lopuksi listataan tahoja, joilta voitte tarvittaessa hakea tukea perheellenne. Viimeiselle sivulle voit kirjata omia ajatuksiasi ja tunteitasi sekä muistettavia asioita.

Hyviä lukuhetkiä & onnea matkaan!

Sosiaalisen äidin odotusaika

Lapsen odotusaika antaa kaikille lapsen vanhemmille mahdollisuuden valmistautua tulevaan elämänmuutokseen. Ennen lapsen syntymää tulevien vanhempien on mietittävä monia käytännön asioita aina vauvan hoitamiseen tarvittavien tavaroiden hankinnasta lapsen päivittäiseen hoitoon ja elämän aikatauluttamiseen. Ennen kaikkea odotusaika antaa tilaisuuden kypsyä henkisesti lapsen vastaanottamiseen.

Sosiaalisen äidin vanhemmuus

Odotusajan fyysinen kehitys tapahtuu puolisossasi, mutta myös sinä käyt läpi monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Lapsen tulo on ennen kaikkea onnellinen ja kaikille tuleville vanhemmille varmasti hyvin odotettu ja harkittu tapahtuma. Sosiaaliin vanhemmuuteen voi kuitenkin liittyä myös toisenlaisia tuntemuksia, kuten huolta, pelkoa ja jopa alakuloa.

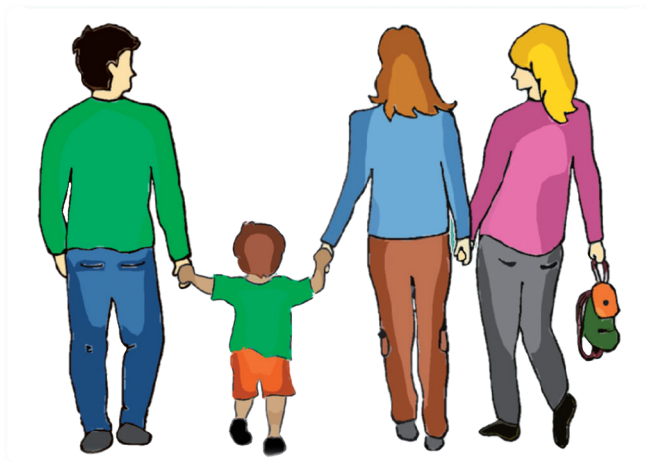
Osa sosiaalisista vanhemmista solahtaa omaan vanhemmuuteensa mutkatomasti, kun taas monet pohtivat omaa rooliaan: tuleeko minustakin oikea vanhempi? Moni sosiaalinen vanhempi miettii, onko hän oikea vanhempi esimerkik-

si läheistensä tai yhteiskunnan silmissä. Jotkut saattavat jopa kokea käytännössä myös ammattilaisten taholta jonkinlaista sivuuttamista. **Sinä olet yhtä oikea vanhempi kuin synnyttänytkin vanhempi.** On kuitenkin hyvin luonnollista, että pohdit rooliasi ja vanhemmuuttasi.

On tavallista, että vanhemmuuden kynnyksellä mieleen saattaa tulla myös ajatuksia tai pelkoja itsenäisyyden tai oman elämän menettämisestä, vaikka lapsi onkin odotettu ja elämänmuutos toivottu. Kaikki tunteesi ovat sallittuja. On tärkeää, että puhut tunteistasi ja pohdinnoistasi puolisosi ja muiden itsellesi tärkeiden ihmisten kanssa, sekä tarvittaessa ammattilaisen kanssa. Kokemuksen jakaminen myös muiden sosiaalisten vanhempien kanssa on usein hyödyllistä.

Moni pohtii myös, miten tunne vanhemmuudesta omaa lastaan kohtaan syntyy ja kuinka kauan siinä kestää. Niin synnyttäneillä kuin ei-synnyttäneillä vanhemmilla rakkaus ja kiintymys lapseen syntyy jokaisella omaan tahtiinsa. Ihan yhtä luonnollista on rakastua lapseensa ensi silmäyksellä kuin pikkuhiljaa tutustumisen ja hoivaamisen kautta. On

***Vanhemmiksi ei synnytä (synnytetä),
vanhemmiksi kasvetaan.***

tärkeää, että olet alusta asti läheisessä vuorovaikutuksessa vauvan kanssa, etkä jätä vauvan hoitoa synnyttäjälle. Olet luomassa pohjaa elinikäiselle suhteelle, joka tulee olemaan yksi elämäsi tärkeimmistä ihmissuhteista.

On tärkeää, että huolehditte puolisisi kanssa omasta ja toistenne hyvinvoinnista ennen lapsen syntymää. Lapsen tuloon voitte valmistautua esimerkiksi tutustumalla kirjallisuuteen ja opettelemalla vauvan perushoitoa jo etukäteen. On suositeltavaa, että osallistut odotusaikaan mahdollisimman paljon ja käyt puolisisi kanssa aktiivisesti raskauteen liittyvissä tarkastuksissa ja tutkimuksissa. Sosiaalinen äiti on aina tervetul-

lut mukaan äitiysneuvolaan, missä saat keskustella tulevasta vanhemmuudesta ja kysyä sinua askarruttavista asioista.

Roolisi on tärkeä myös synnytyksessä ja imetyksessä puolisisi tukena. Lapsen synnyttyä hoidat vauvaa ja pyörität perhearkea yhdessä puolisisi kanssa. Viimeistään tässä vaiheessa vanhemmuus konkretisoituu, kun opit tuntemaan lapsesi ja hänen tarpeensa. Vauvalle on hyväksi kokea eri vanhempien tavat hoitaa häntä ja kiintyä sekä synnyttävään että sosiaaliseen äitiin. Vanhemmuuteen sitoutuminen lisää hyvinvointiasi, itseluottamustasi ja onnellisuuttasi ja luo pohjan myös lapsesi ja puolisisi hyvinvoinnille.

Vanhempien nimitykset

Vanhemmat nimeävät itse itsensä ja toisensa joko odotusaikana tai lapsen ollessa pieni. Nimitykset voi valita oman mieltymyksensä mukaan. Kaikkien aikuisten mieleen ja kieleen ei sovi äiditellä toisiaan, saati itseään. Äiti-sanan lisäksi monessa perheessä on käytössä esimerkiksi vanhempien etunimet tai Inna-äiti ja Sanni-äiti, tai jokin muu vanhemmuusnimitys kuten mami, äippä, mamma, äiskä, äittä, mama, baba, emo tai mutsi. Osa vanhemmista ei koe itseään äidiksi sen enempää kuin isäksikään, vaan ensisijaisesti vanhemmaksi. Jokainen voi kehittää itselleen sopivan sukupuoliin liittymättömän nimityksen (esim. hempi) tai ylittää nimityksessään sukupuolirajat. Leikki-ikään tullessaan lapsi hoitaa määrittelyn ja nimeämisen enenevässä määrin itse, ja nimitykset saattavat vaihtuakin lapsen järjeillä perheensä muotoa.

Voitte myös pohtia, haluatteko viestiä nimityksillä ympäristölle jotakin. Synnyttäjää ei välttämättä tarvitse kutsua äidiksi. Osa kokee, että sosiaalisen äidin nimeäminen 'äidiksi' ja (ensimmäisenä) synnyttävän joksikin muuksi auttaa ihmisiä näkemään sosiaalisen äidin lapsen täysivaltaisena äitinä eikä jonkinlaisena kakosvanhempana.

Rakkaussuhde, läheisyys ja seksi odotusaikana

Lapsen alulle saaminen, odotusaika ja lopulta vanhemmuuden jakaminen ovat parhaimmillaan suhdettanne ja keskinäistä rakkauttanne lujittava yhteinen kokemus. Hyvä rakkaussuhde edellyttää, että voitte puhua toisillenne kaikenlaisista, myös vaikeilta tuntuvista asioista ja tunteista. Myös haasteita ja ympäristön kyseenalaistavia asenteita kohdatessa on tärkeää muistaa, että olette rakkaussuhteessanne ja uudessa perheessänne yhdessä, tasavertaisina ja toinen toistaan tukevana osapuolina.

Toimiva vanhemmuussuhde on lapsen hyvinvoinnin turvatekijä. Kääntäen lapsen hyvinvoinnin suurin uhkatekijä on vanhempien huonot välit. Sekä oman hyvinvointinne, että lapsen kannalta on tärkeää, että pidätte huolta keskinäisestä suhteestanne. Erityisesti rakkaussuhteen hellyyttä ja läheisyyttä on tärkeää muistaa pitää yllä odotuksen ja pikkulapsiarjen aikana. Kumppaneiden toisilleen suoma hoiva ja läheisyys tukevat perhettä arjen mullistusten ja mahdollisen univelan keskellä. Kosketuksen ja kuuntelun lisäksi toista voi huomioida esimerkiksi tälle mieluisilla tavoilla ja sanoilla.

"Äitejähän me molemmat ollaan, mutta halusimme, että minä ei-synnyttävänä osapuolena olen nimitykseltäni 'äiti'. Tämä ihan siksi, ettei nimitykset tukisi ihmisten ajatusta siitä, että synnyttäjän on se oikea äiti"

– kolmen lapsen äiti, 38v

Joissakin rakkaussuhteissa seksi on tärkeässä roolissa. Puolisosi raskaus voi muuttaa seksuaalista halukkuutta ja seksielämäenne nautittavuutta suuntaan tai toiseen. Normaalisti edennyt raskaus ei ole este seksille. Raskausaikana tulehdusriski on hieman kohonnut, minkä vuoksi on erityisen tärkeää pitää huolta hygieniasta. Käsien pesu on syytä muistaa aina ennen genitaalialueiden koskettelua. Mahdolliset seksivälineet on pestävä aina ennen käyttöä, ja kondomin käyttö niiden suojana on suositeltavaa. Penetraatio ja anaaliseksi ovat turvallisia raskauden kaikissa vaiheissa, ellei ole todettu kohonnutta keskenmenoriskiä tai määrätty lepoon ennenaikaisen synnytyksen varalta. Suuseksin ja käsillä hyväilyn suhteen ei ole rajoituksia raskauden missään vaiheessa.

Tärkeintä raskausajan läheisyyden ja seksin suhteen on, että tekee sitä, mikä tuntuu hyvältä ja mistä nauttii. On tärkeää, että tunnette luottamusta toisianne kohtaan ja puhutte tarpeistanne avoimesti. Läheisyydestä ja seksistä on hyvä opetella puhumaan, vaikka niissä ei kokisi olevan ongelmia. Odotusaika tai pikkulapsiaika voi muuttaa seksielämäenne, jolloin on tärkeää, että seksistä ja läheisyydestä puhuminen tuntuu luonnolliselta ja turvalliselta. Hellyydestä ja läheisyydestä on tärkeää huolehtia muutuvassa elämäntilanteessa, ja niistä voi oppia nauttimaan myös uusilla tavoilla.

Kun lapsi syntyy, asiat muuttuvat: teistä tulee vanhempia, mutta olette yhä myös toistenne puolisoita ja omia persoonianne, yksilöitä. On tärkeää, että lap-

sen saamisen jälkeenkin järjestätte aikaa niin itsellenne kuin myös toisillenne. Rakkaussuhteen hyväksi vietetty aika ei ole lapselta pois, vaan lapsen hyväksi. Kaikkeen rakkaussuhde aikaan ei kuitenkaan tarvitse lastenhoitoa. Hyvää voi tehdä vaikka vain rauhallinen, yhteinen iltapalahetki tai leffan katsominen lähekkäin. Koko perheenäkin yhdessä vietetty aika, kuten lapsen uusien taitojen ihas-telu, syömisen opettelu, yhdessä hassut-telu sekä myös yhteisten huoltien ratko-minen, vahvistavat rakkaussuhdetta ja lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Synnytyks

Lapsen syntymä on aina koko perheel-le suuri ja tärkeä tapahtuma. Usein ras-kaana oleva kaipaa synnyttäessään tu-kea ja turvallisuuden tunnetta, jota voit tarjota puolisollesi osallistumalla syn-nytykseen. Puolison ja/tai tukihenkilön läsnäolo tutkitusti parantaa synnytys-kokemuksia, vähentää toimenpiteitä ja kivunlievityksen tarvetta sekä lyhentää synnytyksen kestoa. Synnytyksen ja lapsenne ensihetkien eläminen on vai-kuttava kokemus kaikille. Kannattaa tiedustella sairaalasta mahdollisuutta perhehuoneeseen, jolloin saatte viettää yhdessä perheenä ensimmäiset päivät. Lapsen ensimmäisten päivien ja viikko-jen kokeminen on hyvä perusta sosiaa-lisen äidin ja lapsen välisen vahvan ja elinikäisen siteen kehittymiselle.

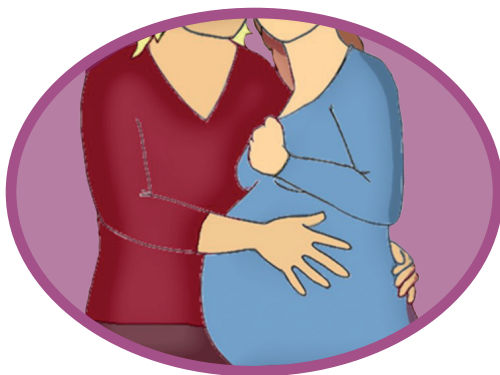
Synnytykseen voi ja kannattaa valmis-tautua yhdessä kaikkien tulevien van-hempien kanssa.

Ennen synnytystä:

- Käykää yhdessä raskaana olevan kanssa synnytys- ja perhevalmennuksessa.
- Jutelkaa vauvalle jo ennen syntymää. Vauva tunnistaa äänenne synnyttyään.
- Nukkukaa riittävästi.
- Puhu ajatuksistasi ja tunteistasi muiden sosiaalisten äitien kanssa tai neuvolassa.
- Lukekaa neuvolan materiaalit.
- Pakatkaa varusteet synnytykseen yhdessä – mitä kukin tarvitsee mukaan?
- Valmistautukaa ensimmäisiin päiviin kotona vauvan kanssa.
- Varmistakaa kodin ruoka- ja tarviketilanne.

Jos et halua osallistua synnytykseen, synnyttäjän tueksi voi lähteä myös perheenjäsen, ystävä tai vapaaehtoinen tukihenkilö eli doula. Sopikaa synnytykseen osallistumisesta hyvissä ajoin. Keskustelkaa muutenkin siitä, mitä toivotte toisiltanne synnytyksen ja vauva-ajan aikana. Samalla on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että synnytykseen liitetyt odotukset eivät välttämättä

toteudu. Synnytystilanne voi herättää monia tunteita myös sosiaalisessa äidissä. Kaikkien tulevien vanhempien synnytykseen liittyvät pelot ovat normaaleja, ja myös niistä voi olla hyvä puhua etukäteen sekä toistenne että neuvolahenkilökunnan kanssa.

Arki vauvan kanssa

Vanhemmuus on ensisijaisesti kaikkea muuta kuin biologiaa – se muodostuu useista erilaisista rooleista lapsen eri kehitysvaiheiden aikana. Vanhemmuus rakentuu ja toteutuu arjessa. Voit kehittää omaa rooliasi vanhempänä ja vaatia sen itsellesi. Puolisosi on syytä antaa sinulle tilaa tehdä asiat omalla tavallasi. Tuette toistenne vanhemmuutta puhumalla lapselle toisistanne paljon ja positiivisesti - tämä on lapsen etu.

Myös sosiaaliselle äidille on suositeltavaa pitää mahdollisimman paljon perhevapaita. Luodaksesi vahvan tunneteen itsesi ja lapsen välille on tärkeää, että vietät alusta asti lapsesi kanssa paljon aikaa ja olette fyysisesti lähekkäin ihokontaktissa. Luot yhteyttä lapseesi vaippoja vaihtaessasi, pukiessasi, nukuttaessasi ja sylissä pitäessäsi.

Vuorovaikutus lapsen kanssa antaa paljon ja auttaa jaksamaan. Siksi onkin tärkeä huolehtia, että kaikki vanhemmat saavat mahdollisuuden saada virtaa lapsesta ja luoda häneen omanlaisensa suhteen. Kiintymyssuhteen muodostuminen lapsen ja vanhemman välille on yksilöllistä, ja sille tulee antaa oma aikansa. Voit myös kysyä neuvoja varhaiseen vuorovaikutukseen neuvolasta.

Sosiaalinen äiti imettäjänä

Imettäessään vanhempi voi tarjota lapselle ainutlaatuista läheisyyttä ja turvaa sekä vahvistaa keskinäistä vuorovaikutusta. Perinteisesti ajatellaan, että vaikka kaikkia muita vauvan hoitoon liittyviä tehtäviä voi suorittaa kuka tahansa vanhempi, vain synnyttäjä voi imettää.

"Jäin kodinhoidontuelle vasta toisen lapsen kohdalla, olisinpa aiemmin. Tajusin heti, miten todellista työtä se kotona olo oli. Se aika kasvatti kumminkin mut yhteen mun lapsien kanssa. Piti olla kotona vuosi, olin kaksi. Nyt voin sanoa, että heräsin vanhemmuuteen tona aikana. Meillä on nyt omat juttumme lasten kanssa ja ollaan tasaveroisia vanhempia."

– kahden lapsen äiti, 31v

Sosiaalinen äitikin voi kuitenkin halutesaan kokeilla imettämistä.

Maidontuotannon voi saada käyntiin, jos riittävän pitkään jatkaa rintojen mekaanista ärsyttämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rintoja stimuloidaan matkimalla vauvan imemistä. Helpoiten tämä onnistuu sähkökäyttöisellä rinta-pumpulla. Lääkärin määräämillä hormonivalmisteilla on mahdollista avustaa maidonnousua. Useimmiten vauva imee mieluiten rintaa, josta maito heruu helpoiten. Lasta voi houkutella imemään sosiaalisen äidin rintaa teippaamalla nänniin ohuenohuen silikoniletkun, joka johtaa pulloon, jossa on synnyttäneeltä äidiltä pumpattua maitoa. Lisätietoja voi käydä lukemassa adoptiovanhemmille suunnatuilta imetyssivustoilta, esim.

Sweet pea breastfeeding (hakusanat, joilla pääsee hyvin alkuun: 'non birth mother breastfeeding' tai 'breastfeeding without birthing'). Suomeksi materiaalia löytyy Imetyksen tuki ry:ltä.

Läheisyyttä voi toki antaa monella muullakin tapaa kuin imettäen – imetys ei ole välttämätöntä, ja lapsen suhde vanhempaansa (sosiaaliseen tai biologiseen) muodostuu hyväksi ilman sitäkin.

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA

Seuraavalta sivulta löydät vanhemmuuden roolikartan, jossa on kuvattu vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta. Mitä ominaisuuksia sinä pidät erityisen tärkeinä toimiessasi vanhempana tulevalle lapsellesi? Merkitse kuvaan.

ELÄMÄN OPETTAJA

- Arkielämän taitojen opettaja
- Oikean ja väärän opettaja
- Mallin antaja
- Arvojen välittäjä
- Tapojen opettaja
- Perinteiden vaaliija
- Sosiaalisten taitojen opettaja
- Kauneuden arvostaja

IHMISSUHDEOSA AJA

- Keskustelija
- Kuuntelija
- Ristiriidoissa auttaja
- Kannustaja
- Tunteiden hyväksyjä
- Anteeksiantaja/-pyytäjä
- Itsenäisyyden tukija
- Tasapuolisuuden toteuttaja
- Perheen ja lapsen ihmis-suhteiden vaaliija

RAJOJEN ASETTAJA

- Fyysisen koskemattomuuden takaaja
- Turvallisuuden luoja
- Sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- ”Ei”:n sanoja
- Vuorokausiyritymistä huolehtija
- Omien rajojensa asettaja

RAKKAUDEN ANTAJA

- Itseään ja lastaan rakastava
- Hellyyden antaja
- Lohduttaja
- Myötäeläjä
- Suojelija
- Hyväksyjä
- Hyvän huomaaja

HUOLTAJA

- Ruoan antaja
- Vaatettaja
- Virikkeiden antaja
- Levon turvaaja
- Rahan käyttäjä
- Puhtaudesta huolehtija
- Ympäristöstä huolehtija
- Sairaushoitoaja
- Ulkoiluttaja

(Lähde: Varsinais-Suomen
Lastensuojelukuntayhtymä)

Läheiset

Lapsen oma perhe on tälle tärkeintä maailmassa, ja lapsi hahmottaa sekä itseään että maailmaa pitkälti juuri perheensä kautta. Jokaiselle lapselle on tärkeää saada puhua avoimesti perheestään ja kokea, että koko perhe -ja näin ollen myös lapsi itse- tulee oikein kohdelluksi ja hyväksytyksi. Perheen läheisillä on tässä keskeinen rooli.

Lapsen näkökulmasta oma perhe on tavallinen ja muiden perheet kiinnostavia.

Pienen lapsen maailmassa ei ole luonnotonta tai outoa, että hänellä on kaksi äitiä tai useampi vanhempi. Joskus sateenkaariperheiden lähisukulaisilla, tuttavilla tai viranomaisilla sen sijaan on vaikeuksia tunnistaa ja hyväksyä perhettä sellaisena kuin se on. Kysymys voi olla tiedon puutteesta, asenteista, ajattelelmattomuudesta tai siitä, että uuden asian tai sen herättämien tunteiden käsitteleminen on vielä kesken. Läheisetkin -isovanhemmat, muut sukulaiset ja perheen ystävät- voivat joskus tarvita ulkopuolista apua omassa prosessissaan ennen kuin he pystyvät olemaan tukena sateenkaariperheen lapsille ja aikuisille.

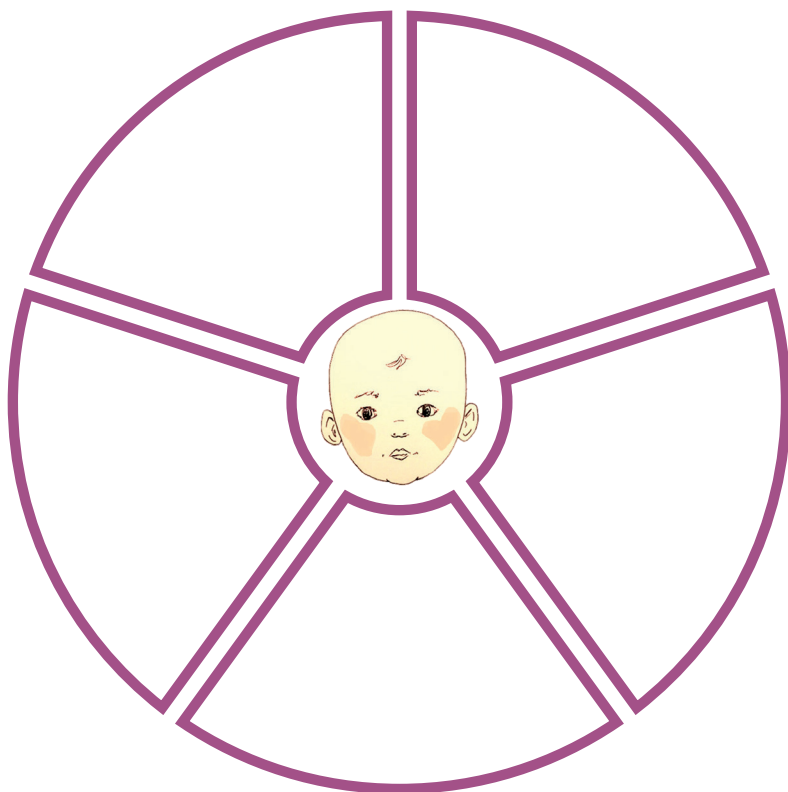
Joitakin sosiaalisia sukulaisia saattaa jännittää se, pitääkö perheenne heitä

lapsen oikeina sukulaisina. Sosiaalisia sukulaisia on tärkeää onnitella tulevasta isovanhemman, tädin, enon yms. roolista. Jos isovanhemmilla on lapsenlapsia entuudestaan, on luonnollista käyttää heistä jo totuttuja nimityksiä myös suhteessa teidän lapseenne. Jos lapsenne on heidän ensimmäinen lapsenlapsensa, pitää kaikkien isovanhempien kanssa käydä keskustelua siitä, mitä nimitystä kukakin haluaa itsestään käytettävän. Jos joku yrittää väheksyä suhdettaan lapseen, voi häntä lempeästi ohjata kertomalla, että te ette näe läheisen roolia biologian vaan läsnäolon ja välittämisen kautta. Lapselle kaikki läheiset ovat tärkeitä.

Vanhempina voitte myös kertoa realistisia ja konkreettisia toiveitanne lähipiirille. Sateenkaariperheet voivat joskus kokea jäävänsä joidenkin yhteiskunnan tukimuotojen tai sukulaisten tuen ulkopuolelle, jolloin omien verkostojen merkitys korostuu. Hyvät läheis- ja ystävyys-suhteet ovat parhaimmillaan valtava voimavara.

Piirrä verkostokarttaan henkilöitä, jotka ovat syntyvän lapsesi elämässä mukana.

Piirrä kutakin ihmistä ja suhteen laatua kuvaava merkki oikean etäisyyden päähän lapsestasi.

Mitä mahdollisuuksia ja haasteita näet kuvassa?

Henkilö

Edesmennyt henkilö

Hyvä, tukea antava suhde

Vaikea suhde

Heikko suhde

Sateenkaariperheen byrokratiaa

Sateenkaariperheiden byrokratia voi tuntua hankalalta ja monimutkaiselta asialta. Kannattaakin jo raskausaikana selvittää, mitkä etuudet ja oikeudet juuri teille kuuluvat. Kelan osalta monet tuet määräytyvät kaikille samalla tavalla, ja juridiset erityiskuviotkin painottuvat vauvan ensi kuukausille.

Perhevapaat

Perhevapaat ovat yhteiskunnan tukemia kausia, jolloin lasta hoidetaan kotona. Vain pieni osa perhevapaista on korvamerkitty synnyttäjälle. Myös ei-synnyttänyt vanhempi on oikeutettu perhevapaisiin. Tarkistakaa tämänhetkinen vapaiden tilanne osoitteessa **sateenkaariperheet.fi**. Lue lisää perhevapaista ja hae etuuksia osoitteessa **kela.fi/sateenkaariperhe**.

Juridinen vanhemmuus ja huoltajuus

Sosiaalisen vanhemman on mahdollista tulla myös lain silmissä lapsensa vanhemmaksi. Tapa, miten tämä tapahtuu, riippuu useammasta seikasta, mm. siitä onko lapsi saanut alkunsa klinikalla vai

kotioloissa. Jos perheessä on useampi kuin kaksi vanhempaa, pitää päättää, ketkä kaksi tulevat olemaan juridisia vanhempia ja kenelle haetaan huoltajuutta ja/tai tapaamisoikeutta. Jos sinusta ei tule juridista vanhempaa, sinulle voidaan silti vahvistaa lapsen huoltajuus. Huoltajuudesta ilman juridista vanhemmuutta käytetään usein termiä oheishuoltaja, mikä kuitenkin tarkoittaa samaa asiaa kuin huoltaja. Huoltajat päättävät tasa-arvoisesti monista lapsen asioista yhdessä. Tällaisia asioita ovat mm. lapsen koulutus, asuminen, terveysasiat, nimi, uskonto ja harrastukset. Jos huoltaja asuu lapsen kanssa eri osoitteessa, voidaan lapselle hakea myös tapaamisoikeutta häneen.

Taulukosta näet, mitä eroa on sillä, oletko:

- lapsesi juridinen vanhempi, jolla on huoltajuus
- lapsesi huoltaja ilman juridista vanhemmuutta (eli oheishuoltaja) vai
- juridinen vanhempi ilman huoltajuutta.

Jos sinulla ei ole lapsen juridista vanhemmuutta eikä huoltajuutta, niin risti-

Juridinen vanhempi + huoltaja	(Oheis)huoltaja	Juridinen vanhempi ilman huoltajuutta
Päättää (muiden huoltajien kanssa) lapsen koulutuksesta, asumisesta, terveysasioista, nimestä, uskonnosta, harrastuksista ym. tärkeistä henkilökohtaisista asioista	Päättää (muiden huoltajien kanssa) lapsen koulutuksesta, asumisesta, terveysasioista, nimestä, uskonnosta, harrastuksista ym. tärkeistä henkilökohtaisista asioista	Ei oikeutta päättää lapsen asioista
Oikeus saada tietoja lapsesta virallisilta tahoilta	Oikeus saada tietoja lapsesta virallisilta tahoilta	Ei tiedonsaantioikeutta
Lapsen raha-asioiden hoitaja	Lapsen raha-asioiden hoitaja	–
Päättää passista	Päättää passista	–
Vanhemmuus ei pääty	Huoltajuus päättyy lapsen täyttäessä 18 tai kääntäjäoikeuden päätökseen	Vanhemmuus ei pääty
Lapsi perii	–	Lapsi perii
Elatusvelvollisuus	–	Elatusvelvollisuus
Tapaamisoikeus lapseen	–	Tapaamisoikeus lapseen

riitatilanteissa lapsellasi ei ole mitään oikeutta sinuun, eikä sinulla häneen tai hänen asioistaan päättämiseen. Jos sinulla on lapsen huoltajuus mutta ei juridista vanhemmuutta, niin ristiriitatilanteessa sen vanhemman sana painaa enemmän, jolla on sekä huoltajuus että juridinen vanhemmuus.

Juridisen vanhemmuuden vahvistaminen

Klinikalla alkunsa saanut lapsi

Klinikalla lahjasiittiöiden avulla alkunsa saaneen lapsen voi tunnustaa jo raskausaikana neuvolassa, jos vanhemmat ovat tehneet klinikalla yhteisen hoitosuostumuksen. Tunnustavan vanhemman täytyy osallistua muutamille neuvolakäynneille ennen tunnustusta. Tunnustajan ei tarvitse olla synnyttäjän kanssa naimisissa tai edes avoliitossa. Jos lapsi on tehty yhteisellä sopimuksella klinikalla, mutta tunnustaminen ennen syntymää on jäänyt tekemättä syystä tai toisesta, voi äitiytensä tunnustaa myös lastenvalvojalla lapsen syntymän jälkeen. Tunnustamisen yhteydessä päätetään, tuleeko vanhemmasta myös huoltaja.

Kotioiloissa alkunsa saanut lapsi

Kotioiloissa alkunsa saaneen lapsen kohdalla sosiaalisen äidin juridisen vanhemmuuden vahvistaminen onnistuu perheen sisäisen adoption avulla. Perheen sisäinen adoptio on mahdollista vain parisuhteensa virallistaneille. Adoptio voidaan vahvistaa synnyttäjän puolisolle adoptioneuvonnan jälkeen, mikäli lapsen isyyttä ei ole tunnustettu tai isä on valmis luopumaan juridisesta vanhemmuudestaan. Adoptioneuvontaa järjestävät kunnat ja Pelastakaa Lapset ry. Neuvonta käsittää 1–3 tapaamiskertaa, joiden päätteeksi vanhemmat toimittavat hakemuksen liitteineen käräjäoikeuteen. Adoption jälkeen sosiaalinen vanhempi on lain silmissä juridinen vanhempi ja huoltaja aiwan samalla tavalla kuin puolisonsa.

Aiesopimukset

Kullakin perhemuodolla on erityiset haasteensa ja haavoittuvuutensa, mutta myös vahvuutensa. Lapsen hyvinvoinnin tae ei ole tietty perhemuoto, vaan toimiva vanhemmuus ja sen onnistunut jakaminen kaikkien vanhempien kesken. Siksikin vanhemmuuden jakamisesta on

”Vaikka koen lapsen olleen omani alusta asti, näen adoption erittäin tärkeäksi, jotta minut tunnustetaan yhteisön silmissä tasavertaiseksi vanhemmaksi puolisoni rinnalla. Mielestäni adoptiota tärkeämpää on silti se, että koko perheellämme on yhteinen sukunimi. Se poistaa monet vaikeudet.”

– Yhden lapsen äiti, 33v

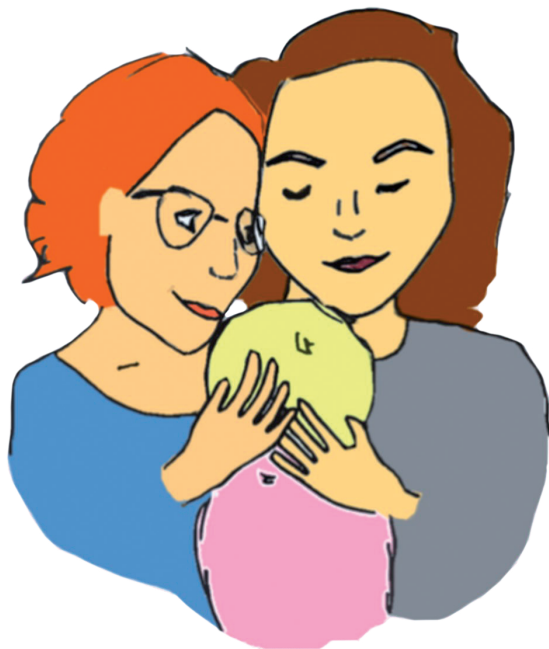

hyvä keskustella jo ennen lapsen syntymää. Avoin keskustelu on tarpeen, vaikka vanhemmuus jaettaisiin vain oman puolison kanssa tai hyvien ja rakkaiden ystävien kesken.

Halutessanne voitte sopia vanhempien välisestä rooli- ja vastuujaosta myös kirjallisesti kaikkien osapuolten keskinäisellä aiesopimuksella. Kertaalleen sovitus-

ta ei elämäntilanteiden muuttuessa aina voida pitää kiinni, joten vanhemmuuden jakamiseen ja perhe-elämän käytäntöihin liittyvät neuvottelut jatkuvat monessa perheessä lapsen syntymän jälkeenkin. Lapsen näkökulmasta tärkeintä on pysyvän ja säännöllisen vanhemmuuden turvaaminen.

*Jaettu vanhemmuuden ilo on kaksinkertainen ilo.
Jaettu vanhemmuuden huoli on puolikas huoli.*

Keskustelkaa ja sopikaa ainakin näistä:

- huoltajuuden hakeminen tai hake-matta jättäminen
- äitiyden/isyyden tunnustaminen tai sen tunnustamatta jättäminen
- perhevapaiden jakaminen
- lapsen sukunimi
- lapsen etunimestä päättäminen
- vanhempien roolit
- taloudelliset asiat, kuten lapsen elatus ja suuret hankinnat

Muita mahdollisesti huomioitavia asioita:

- imetys ja sen kesto / korvikemai-don käyttö
- kiinteään ruokaan siirtyminen ja lapsen ruokavalioon liittyvät asiat
- paikkakunnalta tai maasta muut-taminen
- muiden kuin virallisten huoltajien osallistuminen lasta koskevaan päätöksentekoon
- lapsen raha-asoiden hoitaminen

Huomioitavaa apilaperheissä / mahdollisen eron varalta:

- lapsen asuminen ja etävanhempien tapaamisjärjestelyt
- syntymäpäiviin, joulukuun ja muihin juh-liin liittyvät käytännöt
- toimintatavat erimielisyyksien tai riito-ten yhteydessä
- sosiaalisten sisarusten oikeus pysyä yhdessä tai tavata toisiaan
- mahdollisten tulevien puolisoitten asema lapsen elämässä

Tahdonilmaus/testamentti kotioiloissa alkunsa saaneille lapsille:

Jotkut (tulevat) vanhemmat ovat halun-neet lisäksi tehdä tahdonilmauksen tur-vataksaan sosiaalisen äidin oikeuden lapsen hoitoon sen varalta, että synnyt-täjälle tapahtuu jotakin ennen kuin per-heen sisäinen adoptio on valmis. Tämä ei ole tarpeen klinikalla alkunsa saa-neille lapsille, joiden vanhemmat ovat tehneet yhteisen hoitosuostumuksen, sillä äitiyslaki turvaa syntyvän lapsen oikeuden sosiaaliseen äitiinsä.

Tahdonilmaukseen voi kirjata esimerkiksi, että

- syntymätön lapsi saa olla sosiaali-sen äitinsä (ja mahdollisten isien-sä) hoivissa, ellei lapsen tervey-dentila muuta vaadi.
- sosiaalinen äiti saa viivytyksettä adoptoida lapsen.
- sosiaalinen äiti saa päättää lap-sen asioista kuten huoltaja ja van-hempi jo ennen adoptiota.

**Mistä asioista teidän perheessänne olisi hyvä vielä keskustella
ennen lapsen tuloa?**

Mistä apua arkeen?

Pohdittuako perheen perustaminen? Kohtasitko haasteita viranomaisten, palvelujen tai suvun kanssa? Mietityttääkö jokin arjessa, perhe-elämässä tai lasten asioissa? Askarruttavatko perhe-etuudet tai lakien tulkitseminen?

Usein yhteistyö ja avun pyytäminen ovat kaikki kaikessa. Yksin pärjääminen ei ole sateenkaariperheessäkään näyttämisen paikka.

Sateenkaariperheet ovat oikeutettuja käyttämään kaikkia odottajille ja lapsiperheille suunnattuja palveluita. Useimmilla sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla on aikaisempaa kokemusta sateenkaariperheistä. Odotus- ja vauva-aikana vaivattomimmin tukea saa yleensä omalta **neuvolan terveydenhoitajalta**. Hänen kanssaan voi pohtia vauvan tuomaa elämänmuutosta, vanhemmuutta, parisuhdetta, imetystä sekä kaikkea lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvää. **Perheneuvola** tukee vanhempien välisissä sekä vanhempien ja lasten välisissä ristiriitatilanteissa. **Kirkon perheneuvonta** tarjoaa maksutonta tukea parisuhteen haasteisiin kaikille pareille. Joskus vauva ei ole terve tai vauva-aika on muutoin erityisen haastavaa. Tällöin tukea voi saada **neuvolan psykologilta, kunnan perhetyöltä tai kotipalvelulta**.

Sateenkaariperheet ry

Moni kokee tärkeäksi voimavaraksi muut sateenkaariperheet ja ajatusten jakamisen heidän kanssaan. Sateenkaariperheet ry järjestää mahdollisuuksia muihin perheisiin tutustumiseen sekä ylläpitää neuvontapalvelua. Neuvontapalvelu vastaa mietityttäviin kysymyksiin, koskevatpa ne mitä tahansa sateenkaariperheyteen liittyvää aihetta. Yhdistyksen nettisivuilta löydät lisää sateenkaariperheille suunnattua materiaalia ja hyödyllistä tietoa.

- Lue lisää ja liity jäseneksi nettisivuilla: **sateenkaariperheet.fi**
- Seuraa: **facebook.com/sateenkaariperheet**
- Ota yhteyttä sähköpostitse **neuvonta@sateenkaariperheet.fi** tai puhelimitse **050 321 0048**
- Katso myös:
  - Sateenkaariperheiden uutiskirje, josta löydät ajankohtaiset tiedot vertaistapahtumista eri puolilla Suomea
  - Monet sateenkaariperheille suunnatut facebook-ryhmät
  - Sateenkaariperheille suunnattu verkkovertaistoiminta, tukea ja tietoa: hyvakysymys.fi (laittamalla hakukenttään 'sateenkaariperhe' löydät helposti kaikki aiheeseen liittyvät materiaalit ja toiminnot)

Perhesuhdekeskus

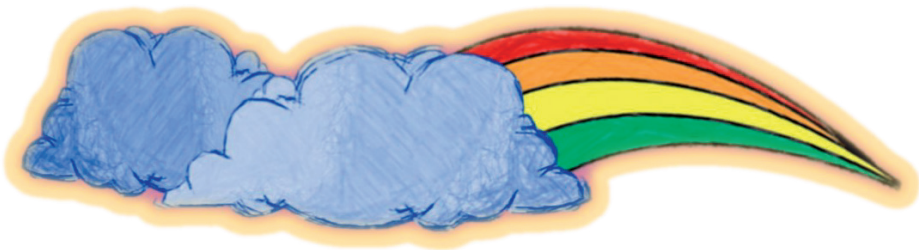
Sateenkaarijärjestöjen Perhesuhdekeskus tarjoaa tietoa, vertaistoimintaa ja tukipalveluita sateenkaari-ihmisten perhe-, rakkaus- ja läheissuhteiden tueksi.

Puhelinpalveluun voit ottaa yhteyttä, jos sinua pohdituttaa jokin esimerkiksi paritai monisuhteeseen, erotilanteeseen, vanhemmuuteen, apilaperheyteen, uusperheyteen tai läheissuhteisiin liittyen. Sateenkaari-ihmisille ja heidän läheisilleen suunnatussa puhelinpalvelussa voit keskustella tilanteestasi luottamuksellisesti perhetyöntekijän kanssa.

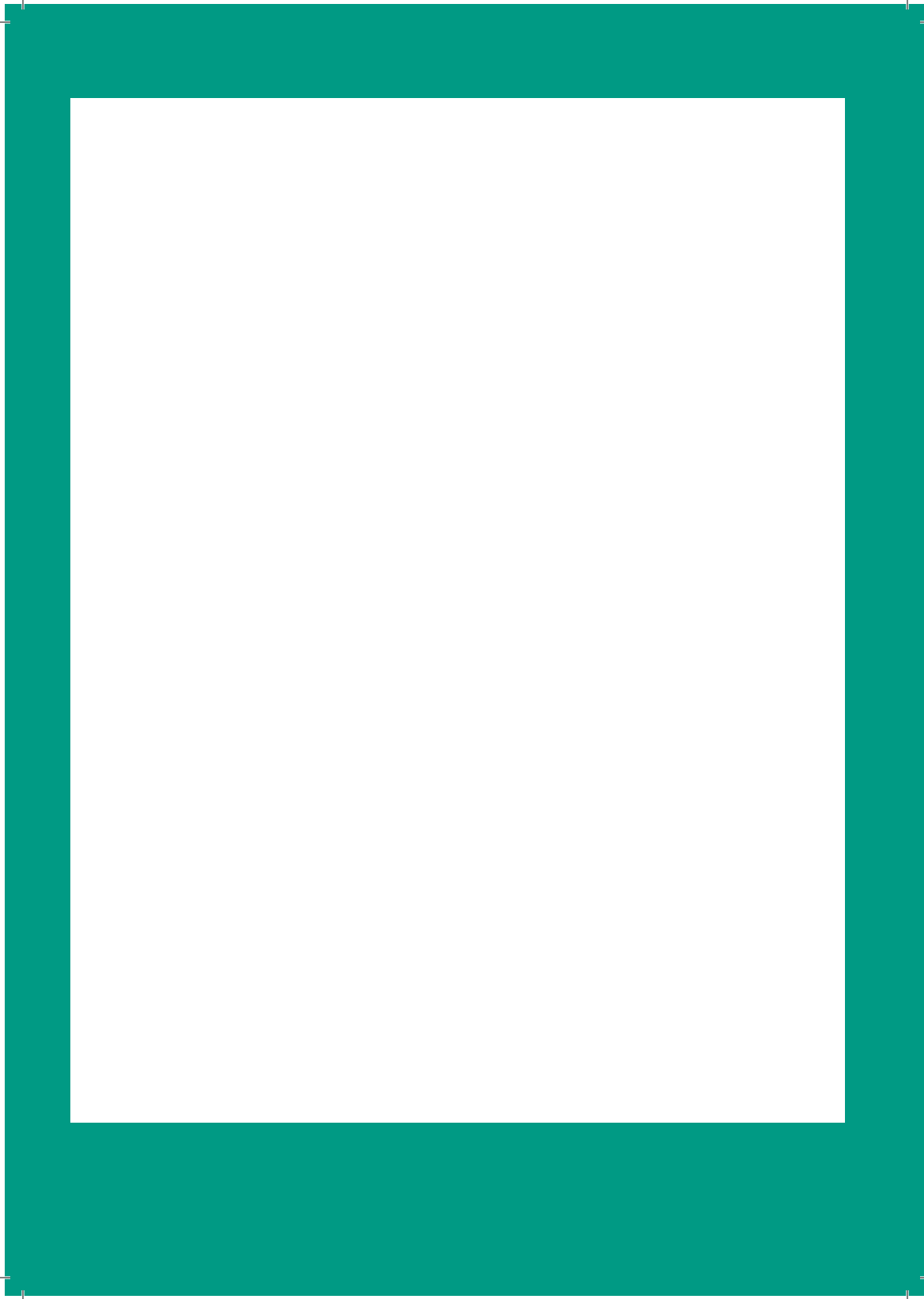
Puhelinpalvelun numero on **050 444 4446**. Tarkista ajankohtaiset puhelinajat osoitteessa **perhesuhdekeskus.fi**.

Erillisiä tukikeskusteluaikoja on mahdollisuus sopia perhetyöntekijälle perhetilanteissa, joihin ei saa tukea julkisista palveluista. Tukikeskustelu on mahdollista kasvotusten Helsingissä, puhelimitse tai skypen avulla. Tiedustele mahdollisuutta keskusteluaikaan puhelinpalvelun kautta.

Jo yksikin keskustelu ammattilaisen kanssa voi auttaa!

Muistiinpanoja:

Tämä on opas, joka jaetaan odotusaikana neuvolassa sinulle, sosiaalinen äiti.

Sateenkaariperheissä eletään
samalla tavalla ainutlaatuista elämää
kuin kaikissa muissakin perheissä.
Perhemallia koskevat asiat
ovat kuitenkin usein läsnä arjessa.

Sateenkaariperheet^{ry}

www.sateenkaariperheet.fi